

پایداری اجتماعی و چارچوب مفهومی آن

شهربانو انصاری^{۱*}، علی اکبر تقوایی^۲، مجتبی رفیعیان^۳

۱ دانشجوی برنامه ریزی شهری دانشگاه تربیت مدرس s.ansari@modares.ac.ir

۲ دانشیار گروه شهرسازی دانشگاه تربیت مدرس taghvaea@modares.ac.ir

۳ دانشیار گروه شهرسازی دانشگاه تربیت مدرس rafiei_m@modares.ac.ir

چکیده

مفهوم پایداری در دهه ۱۹۶۰، در پاسخ به نگرانی های زیست محیطی و در نتیجه مدیریت ضعیف منابع شکل گرفت. در ابتدا این مفهوم مسائلی چون کارایی انرژی، بازیافت، حفاظت از منابع طبیعی، توجه به نسل های آینده و .. را در بر می گرفت. اگرچه مسائل اقتصادی نیز به تدریج در این مفهوم مورد توجه قرار گرفت ولیکن می توان اذعان کرد که بعد اجتماعی توسعه پایدار از دهه ۱۹۹۰ مورد توجه جدی قرار گرفته است. با این حال پایداری اجتماعی به عنوان یک مولفه اساسی توسعه پایدار شمرده می شود که به طور فزاینده ای با مباحثات مربوط به اجتماع پایدار و پایداری شهری گره خورده است. در این مقاله با استفاده از روش کتابخانه ای و پس از بررسی مفهوم پایداری اجتماعی و بررسی تعاریف مرتبط با آن، رویکردهای مرتبطی که برخی نویسندگان به این مفهوم داشته اند بررسی می شود. با توجه به بررسی ها می توان نتیجه گرفت که هنوز یک تعریف قابل قبول از پایداری اجتماعی وجود نداشته و هر یک از اندیشمندان با توجه به دیدگاه خاص خود تعریفی از آن ارائه کرده اند. همچنین شاخص ها و متغیرهای پایداری اجتماعی در طول زمان تغییر یافته و به شاخص های نرم تر و کیفی تر روی آورده است. در عین حال امروزه نیز شاخص های پایداری اجتماعی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه متفاوت است. در برنامه ریزی و ارزیابی های مرتبط با پایداری اجتماعی می بایست این تفاوت ها مورد توجه قرار گیرد.

کلمات کلیدی: توسعه پایدار، پایداری، پایداری اجتماعی، ابعاد پایداری.

۱- مقدمه

مفهوم پایداری در دهه ۱۹۶۰، در پاسخ به نگرانی های زیست محیطی و در نتیجه مدیریت ضعیف منابع شکل گرفت. همزمان که محیط زیست به صورت فزاینده ای به عنوان یک مساله جهانی اهمیت یافت، پایداری هم به عنوان یک هدف سیاسی مشترک مورد پذیرش قرار گرفت. در سال ۱۹۸۰، استراتژی حفاظت جهانی توسط اتحادیه بین المللی جهت حفاظت از محیط زیست منتشر شد. این استراتژی عوامل اصلی تخریب محیط زیست و زیستگاه ها را عواملی چون فقر، فشارهای جمعیتی، نابرابری اجتماعی و مسائل تجاری برشمرد. کمیسیون سازمان ملل متحد درباره توسعه و محیط زیست در سال ۱۹۸۷ (UNCED)، گزارش آینده مشترک ما را ارائه داد. در این گزارش تعریفی از توسعه پایدار ارائه شد: «توسعه ای که نیازهای زمان حال را برآورده سازد بدون آنکه توانایی نسل های آینده را در برآورده سازی نیازهایشان به خطر اندازد.» [۱] در حال حاضر، پایداری و توسعه پایدار از اصطلاحاتی هستند که به طور گسترده در پروژه های توسعه مورد استفاده قرار گرفته و به عنوان یک عامل مؤثر در نظارت بر اقدامات مسکن، برنامه ریزی و امور شهری به کار گرفته می شود. [۲] مطابق با اسناد پایه توسعه پایدار (آینده مشترک ما ۱۹۸۷، کنوانسیون تنوع زیستی ۱۹۹۲) در مسیر پایداری اهداف مختلف دارای اهمیت برابر بوده و با یکدیگر حاصل می شوند. [۳] با این حال ابعاد مختلف توسعه پایدار (اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی، سازمانی) در مباحثه